

בענין ברכת החמה - י"ד ניסן תשס"ט - שיעור 751**I. מקור הענין**

- (א) **תנו רבנן** הרואה חמה בתקופתה אומר ברוך אתה ... מלך העולם עושה מעשה בראשית (זרכות נ"ט:)
- (ב) **והוא מכ"ח לכ"ח שנה** והתקופה בתחלת ליל ד' כשרואה אותה ביום ד' בבוקר מברך (שו"ע רכ"ט - ז) ונמשך כ"ח שנה עד שבא לאותו המקום בצמצום בתחלת ליל רביעי כבעת הבריאה (מ"ב ו) ומברכים בבוקר ולכתחלה מצותה מיד להקדים מה דאפשר וטוב לברך אותה ברוב עם ובדיעבד עד ג' שעות על היום אבל הרבה אחרונים הסכימו דיכול לברך בשעת הדחק עד חצות אפילו בשם ומלכות ועיין בשע"ת
- (ג) **בתשובת חתם סופר** (נ"ז) כתב דאם מכוסה השמש בעבים אך נראית רושמה מבין העבים מברכין אבל כשלא נתראה כלל לא נראה לברך (מ"ב רכ"ט - ו)
- (ד) **קודם הברכה** אומרים הללו את ה' מן השמים ואחר הברכה אומרים פיוט קל אדון על כל המעשים עד וחיות הקודש ואח"כ מזמור השמים מספרים כבוד קל ואח"כ עלינו

II. בדינים והביאורים

- (א) **תחלת זמנה הוא** לאחר הנץ החמה מעת שיראה כל עיגול השמש דהיינו כשתים וחצי דקות אחר הנץ ולפני זמן זה אין לברך כלל ודעת רבינו אברהם בן הרמב"ם וסעייתו דלברך ברכת החמה מיד בתחלת הזמן אפילו לפני התפלה משום דזריזין מקדימין למצוות ואע"פ שלאחר מכן יהיה אפשר לברך ברוב עם (מחזיק ברכה רכ"ט - ז) אבל המנהג לברך אחר שחרית ברוב עם
- (ב) **קטן שהגיע לחינוך ברכה יש** לחנכו לברך ברכה זו ואין צריך לחנכו ברוב עם ראה במ"ב (תכ"ו - ה) בענין קידוש הלבנה וכ"כ לענין ברכת החמה ואין צריך לחנכו ברוב עם לפי שאינו אלא הידור מצוה ואין חובה לחנך בהידור (מ"ב תרע"ה - י"ד בענין חנוכה) אם הקטן אינו בן י"ב שנה אין צריך להקיצו כדי לברך אך נראה לומר שודאי רוצה שיקיצוהו (ספר ברכת החמה זף קפ"ח)
- (ג) **בנשים יש** מחלוקת אם מברכות ולכאורה שתברכנה אם משום שחייבת לברך או משום שאף על פי שהן פטורות יכולות הן להכניס עצמן לחיוב ברכה זו ועיין בספר מאורי אור (חלק זאר שצט זף קי"ז) שהנשים מברכות ברכת החמה ואפילו לדעת הרמב"ם וסעייתו שאין הנשים רשאות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא כאן שהברכה היא ברכת שבח והודאה לבורא העולם הרי היא כברכת הנותן לשכוי בינה וכשאר ברכות השחר שהן מנהג של עולם וצרכיו ועיין בשו"ת כתב סופר (נ"ז) וכף החיים (רכ"ט - ח) שתברכנה בלא שם ומלכות או יש להן לשמוע הברכה מאחרים ותכוונה לצאת אבל תזהרנה שלא תתערבות בין האנשים
- (ד) **לפני הברכה יראה את החמה ויברך עליה תוך** כדי דיבור לראייתה וכדין ברכה על ראיית ברק ושמיעת רעם (רכ"ז - ז, ח, וג)
- (ה) **אחר שהביט בחמה לפני הברכה אין צריך להביט בה עוד** לא בעת הברכה ולא אחריה ומכל מקום לכתחלה ישתדל לעמוד כל עת הברכה במקום שיכול לראות את החמה ובדיעבד די בראייתה לפני הברכה (ספר ברכת החמה זף ר"י בשם שו"ת שבט הקהתי)
- (ו) **בירך על החמה בלא להביט בה תחילה טוב יעשה אם יביט בה ויחזור ולברך בלא שם ומלכות** וטוב שיוציאו אחר שעדיין לא בירך (ע"ט)

ז) ראוי לברך על החמה בראייתה הראשונה ומכל מקום אם לא בירך בראיה ראשונה יברך בראיה שנייה (שו"ת בצל החכמה ה - כ"ז)

ח) חולה יכול לברך אף כשרואה את החמה מבעד לחלון זכוכית או במשקפיים ולכתחלה טוב שיפתח את החלון (באר היטב תר"ו - ה) ועיין בשו"ת יחזה דעת (ד - י"ח)

ט) אם עננים מכסים את החמה באופן שאין רשמה ניכר שאי אפשר לברך ימתין עד קרוב לחצות היום ואם תתגלה יברך בשם ומלכות ואם לא תתגלה יברך בלא שם ומלכות (ברכת החמה דף רכ"ו)

י) ביום מעונן אם תתגלתה החמה ויש לחשוש שתתכסה שוב העננים יברך מיד ולא ימתין עד לאחר התפלה או לרוב עם (שו"ת חת"ס ג"ו)

יא) אם נראה שהחמה עומדת להתכסות בעבים יברך לפני אמירת שאר המזמורים (ברכת החמה דף רכ"ט)

יב) נתגלתה החמה באמצע אמירת ברוך שאמר ואם ימתין עד שיסיים שמא תתכסה ויפסיד הברכה רשאי להפסיק כדי לברך ברכת החמה אך אם כבר אמר ברוך אתה ה' השני אסור להפסיק עד שיסיים הברכה וכן לענין ישתבח כל שלא אמר ברוך אתה ה'

יג) נתגלתה החמה ביום מעונן באמצע קריאת שמע או ברכותיה וקיים חשש שתשוב ותתכסה ולא יוכל לברך לפני סוף זמנה יש מתירין להפסיק ולברך עליה ואם אפשר להמתין ולברך בין הפרקים לא יפסיק באמצע הפרק ולא יאמר אלא את הברכה בלבד ויש חולקין (ברכת החמה דף רל"ג)

יד) נתגלתה החמה בעת לימודו ואם בהמתנה עד אחר לימודו יפסיד ברכתה ברוב עם יפסיק באמצע לימודו כדי לברך (ברכת החמה דף רל"ט)

טו) היתה החמה מכוסה בעננים ולא זכו לברכה בשם ומלכות מן הראוי להתעורר בתשובה (ברכת החמה דף רמ"ד)

טז) הנוהגים לומר עלינו לשבח לאחר ברכת החמה כשיאמרו ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא יזהרו שלא ישתחוו אל מול השמש אלא יפנו לצדדים וישתחוו לה' בהדרת קודש (שו"ת יחזה דעת ז - י"ח)

יז) יש מחלוקת אם מברך שהחיינו (שו"ת כתב סופר ל"ד) וטוב אחד שילבש בגד חדש ויברך בקול רם ויכוון להוציא ידי חובת ברכה את כל הרוצים לצאת בברכתו

יח) אכילה לפני הברכה באופן שהחמה מכוסה בעננים מותר לאכול אפילו בסעודת קבע (שו"ת כתב סופר מ"ב)

יט) עדיין לא בירך על החמה וכבר מוכן לשריפת חמצו יקדים שריפת חמץ וכשאיין באפשרותו לקיים שתיהן ישרוף חמצו ויפסיד את ברכת החמה (שו"ת כתב סופר מ"ג)

כ) אין להביט בלבנה שלא לצורך אבל בחמה לא נאמר איסור זו (שו"ת כתב סופר ג"ה)

כא) בסיום מעמד ברכת החמה נפרדים איש מעל אחיו בברכת שלומים כי יזכר ה' ויחזור ויתראו עוד הפעם לעת שתגיע ברכת החמה בתקופתה הבאה (שו"ת כתב סופר ג"ז) בתשצ"ז

נפסם לעלוני נשמאת אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה אלא אורתי האשה רחל ב"ר גרשון חנוך העניך הכפן ע"ה
ולעלוני נשמאת אחי היקר ר' איסר זאב ב"ר אליעזר ליפא ע"ה